

کمبود واکسن، محصول سیاست تراستها و دولت‌ها^۱

نبرد طبقاتی

پنج ماه است که سازمانهای بهداشتی واکسنهای کرونا را تایید کرده‌اند اما واکسیناسیون همچنان پیش نمی‌رود. تا پایان ماه مارس تنها ۱۲۶ میلیون نفر در دنیا بطور کامل واکسینه شده‌اند و ۳۲۰ میلیون نفر دیگر دوز اول واکسن را دریافت کرده‌اند؛ معادل ۱،۵ درصد و ۴ درصد از جمعیت جهان. واکسن کم است اما در سود صنایع بزرگ دارویی کمبودی نیست. این صنایع توانسته‌اند حتی پیش از تولید محصول سود خود را ببرند.

صنعت داروسازی بخش شدت متمرکزی در اقتصاد است. تعداد انگشت‌شماری گروه صنعتی آمریکایی و اروپایی بر بازار جهانی دارو سلطه دارند. حاشیه سودی که این بخش از آن بهره‌مند است در مجموع بخشهای اقتصاد مقدار زیادی است و کم و بیش با بخش بانکی برابری میکند. و در درون بخش صنایع دارویی زیرمجموعه مربوط به واکسن تمرکز باز هم بیشتری حاکم است. بخش اصلی بازار جهانی میان چهار گروه صنعتی تقسیم شده: گروه‌های آمریکایی فایزر و جانسون اند جانسون، گروه انگلیسی جی اس کا و گروه فرانسوی سانوفی. این گروه‌ها با دولتهایی که با آنها بر سر قیمت محصولات خود مذاکره میکنند ارتباط نزدیکی دارند و از آنجا که بواسطه نظام درمانی دولتی امتیاز دسترسی کامل به بازارها را دارند در این مذاکرات منفعت زیادی کسب کرده و از منابع مالی دولتی بهره‌مندند.

وقتی ویروس کرونا در تمام قاره‌ها پخش شد این گروه‌های دارویی بازار عظیمی را در برابر خود گشوده دیدند: بازار تولید واکسن برای تمام مردم دنیا که احتمالاً مثل واکسن آنفولانزا هر ساله باید تجدید شود. این بازار رقابت و اشتباهی این گروه‌های صنعتی را تشدید کرد.

دخالت دولت‌ها و رقابت برای گرفتن سهم از بازار

به این ترتیب چهار گروه بزرگ صنعتی وارد میدان شدند؛ برخی به تنهایی مثل جانسون اند جانسون، برخی بطور مشترک مثل سانوفی و جی اس ک و برخی دیگر با دست گذاشتن روی تحقیقات استارت‌آپ‌های واکسن مثل مورد فایزر و استارت‌آپ آلمانی بیونتک. گروه‌های صنعتی دارویی مهم دیگری نیز سرمست از چشم‌انداز بازار جدید وارد میدان شدند. مثل گروه دارویی سوئدی- انگلیسی آسترازنکا که روی واکسن تولید شده توسط دانشگاه آکسفورد دست گذاشت. استارت‌آپ‌هایی مثل مدرنا نیز جسارت به خرج داده و وارد بازی بزرگان شدند.

همه این گروه‌های صنعتی از همان آغاز از پشتیبانی دولتهای خود برخوردار بودند. این البته در مورد گروه‌های بزرگ امری بدیهی است. اما حتی مدرنا نیز روابط نزدیک و ممتازی با دولت آمریکا دارد. منصف السلاوی، مسئول برنامه وارپ اسپید که ۱۵ ماه مه ۲۰۲۰ توسط ترامپ مامور توزیع ۱۰ میلیارد دلار سوبسید برای تحقیق در مورد واکسن شد، پیشتر یکی از کارکنان عالی‌رتبه گروه جی اس ک و سپس یکی از مدیران مدرنا بود.

دولت آمریکا که بخاطر قدرت مالی‌اش به نوعی قواعد بازی را تعیین میکند به تراستهای محبوبش کلید ورود مردم آن کشور به بازار واکسیناسیون را اهدا کرد. از همان ماه فوریه ۲۰۲۰ توافقهایی اولیه با گروه‌های صنعتی بزرگ صورت

^۱ ترجمه از نبرد طبقاتی، ماهنامه مبارزه کارگری، اتحادیه کمونیستی (تروتسکیستی) فرانسه، ۳۱ مارس ۲۰۲۱

گرفت و از ماه ژوئن همان سال صدها میلیون دوز از جانسون اند جانسون، فایزر، مدرنا، آسترازنکا و سانوفی (که یکی از دفاتر مرکزی اش در ایالات متحده است) پیش خرید شد.

در ماه مه ۲۰۲۰ پل هاجسون، مدیرعامل سانوفی اعلام کرد که «ایالات متحده پیش از همه واکسنها را دریافت خواهد کرد»، چرا که پیش از بقیه پول آنرا داده است. این روشی برای فشار آوردن به اروپا بود تا اروپا نیز دست در جیب کرده و صدها میلیون دوز واکسن سفارش دهد.

تا به امروز ثروتمندترین دولتها که مجموع جمعیتشان به یک میلیارد نفر هم نمیرسد در مجموع ۴٫۶ میلیارد دوز واکسن خریداری کرده‌اند. به عبارت دیگر بطور متوسط ۴ دوز واکسن به ازاء هر نفر و این در حالی است که تا به امروز کمتر از ۱۰ درصد این جمعیت واکسینه شده‌اند. این ارقام بخوبی از یک حجم عظیم سوبسیدهای دریافتی صنایع دارویی و از طرف دیگر انجام ندادن تعهد این صنایع در تحویل دوزهای سفارش داده شده را نشان میدهد.

اولین دور تقسیم پول که تمام شد هر کدام از گروه‌های صنعتی راه خودش را برای توسعه و تولید واکسن در پیش گرفت و دولتها نیز برای گروه صنعتی کشور خود هر کاری میتوانستند کردند.

امروز با این که دولتهای اروپایی منتظر دریافت دهها میلیون دوز واکسن از گروه آسترازنکا هستند واکسن تولیدی این گروه هنوز در ایالات متحده تایید نشده است. در حالی که در ماه نوامبر ۲۰۲۰ حکومت انگلیس تزریق این واکسن را به میلیونها نفر آغاز کرده بود سازمان بهداشت آمریکا اجازه استفاده از آنرا نمیداد و خواهان آن بود که آزمایش کلینیکی دیگری بر اساس نمونه آماری مردم خودش روی این واکسن صورت بگیرد. این گروه صنعتی به ناچار پذیرفت و در ۲۲ مارس امسال نتایج آزمایش جدید را منتشر کرد اما سازمان بهداشت آمریکا بهانه دیگری برای نپذیرفتن آن پیدا کرد. در همین مدت فایزر و مدرنا و جانسون اند جانسون در حال عرضه واکسنهای خود در بازار آمریکا هستند.

مشکل اینجاست که آسترازنکا تا به حال در کارخانه‌های خود در خاک آمریکا ۳۰ میلیون دوز واکسن تولید کرد اما این واکسنها در حال حاضر در خاک آمریکا قابل استفاده نیستند. از طرف دیگر دولت آمریکا اجازه صدور مقادیر تولید شده به اروپا را نمیدهد و این به سود رقبای آمریکایی آسترازنکا است که میتوانند دوزهای بیشتری را در اروپا بفروش برسانند.

واکسنهای روسی و چینی نه به بازار ایالات متحده دسترسی دارند و نه به بازار کشورهای ثروتمند اروپا. تبلیغات و بهانه‌های بهداشتی که اجازه استفاده از این واکسنها را نمیدهد چیزی نیستند جز اقداماتی حفاظتی. آنگلا مرکل صدر اعظم آلمان در جریان جنگ و دعوی میان اتحادیه اروپا و گروه آسترازنکا تهدید کرد که واکسن روسی اسپوتنیک وی را وارد خواهد کرد. همین نشان میدهد که او این واکسن را موثر میدانند و تنها علل تجاری هستند که باعث ممنوعیت واردات آن شده‌اند. آیا مرکل حرفش را عملی خواهد کرد؟ پیامدهای بحران کرونا در آلمان و نزول محبوبیتش ممکن است او را به آن سو سوق دهند. اما حتی اگر هم عملی شود مقداری نمایشی خواهد بود چرا که واکسن گروه‌های آلمانی بایر و نوارتیس قرار است در شش ماهه دوم امسال تایید شوند.

در فرانسه سانوفی اعلام کرد که قصد دارد از ماه سپتامبر آینده یکی از خطوط تولیدش را به تولید ۲۰ میلیون دوز در ماه واکسن جانسون اند جانسون اختصاص دهد. حکومت فرانسه با افتخار این همکاری را اعلام کرد و آنرا نوعی حرکت انساندوستانه نشان داد. اما واقعیت این است که سانوفی امکان مقادیر خیلی بیشتری دوز را دارد که امکانات خود را برای تولید واکسن خودش که قرار است با تاخیر از ماه نوامبر آینده تولید شود ذخیره کرده است.

مدیر سانوفی فرانسه در ۱۷ مارس امسال در برابر سنا اعلام کرد که این گروه با «هجده کارخانه در نه استان» ظرفیت صنعتی خیلی نیرومندی دارد» و قادر است «یک میلیارد دوز در سال» تولید کند. این گروه قصد دارد به انتخاب خود که تولید واکسن بر پایه آدنووایروس است وفادار بماند: «میدانیم که انتخاب این مسیر مستلزم زمان بیشتری است اما این به ما ضمانت بیشتری در کاربردی بودن این تکنولوژی میدهد». و حکومت فرانسه هر کاری خواهد کرد تا سانوفی بتواند در بازار داخلی و اروپایی خود را تثبیت کند.

صنایع بزرگ دارویی نه در تولید و نه در تحقیق سرمایه‌گذاری نکرده‌اند

در حالی که برخی از وسائل تولید واکسن بلااستفاده مانده‌اند برخی دیگر مانند کارخانه‌های فایزر و آسترازنکا تمام ۲۴ ساعت شبانه‌روز مشغول تولیدند. اما همین گروه‌ها که واکسنی برای فروش دارند نیز میلی به سرمایه‌گذاری بیشتر برای افزودن بر ظرفیت تولید خود ندارند. کمبود واکسن به آنها این امکان را میدهد که دوزهای خود را به قیمت‌های بالاتری بفروشند. این همان کهنه سیاست مالتوسی تراستها در تمام بخشهای اقتصاد است که وقتی در موقعیت انحصار قرار میگیرند و قادرند بازار را بین خود تقسیم کنند تولید را محدود میکنند تا یا کمبود ایجاد کرده و یا بر کمبود موجود بیافزایند تا بتوانند با قیمت بیشتری بفروشند. ترازنامه مالی مدرنا نشان داد که این شرکت توانسته واکسن خود را آنقدر گران بفروشد که مخارج تولید تنها ۴ درصد قیمت واکسن را تشکیل داده است. و این تازه هزینه سرمایه‌گذاری در تحقیقات نیست. اگر همانطور که دانشمندان میگویند واکسنهای مدرنا و یا فایزر/بیونتک انقلابی تکنولوژیک در تولید واکسن‌اند، نباید فراموش کرد که این گروه‌ها از حاصل نزدیک به سی سال تحقیق دانشگاه‌های دولتی آمریکا و اروپا استفاده کرده‌اند. بعبارت دیگر گروه‌های خصوصی آمده‌اند و حاصل سرمایه‌گذاری‌های عمومی را درو کرده‌اند.

اما در مورد میلیاردها یورویی که برای واکسنهایی که هنوز تولید نشده‌اند صرف شده‌اند باید گفت که این گروه‌های صنعتی از این مقادیر برای سوداگری مالی استفاده میکنند. ارزش سهام مدرنا در بورس در عرض یک سال ۶ برابر، سهام بیونتک ۳ برابر، سهام نواواکس، استارت‌آپ دیگری در این بخش که قصد دارد با جی اس ک بطور مشترک واکسن تولید کند، بیش از ۱۵ برابر شدند. ده‌ها استارت‌آپ اینچینی وجود دارند که با سهام خود مشغول سوداگری در بورس‌اند. سودهای حاصل از این کازینوی مالی میتواند خیلی مهمتر و سریعتر از سود حاصل از فروش خود واکسن باشد.

نظامهای درمانی در حال فروپاشی‌اند و جنازه‌ها روی هم انباشته میشوند اما این ویروس نیست که از همه کشنده‌تر است بلکه نظام اجتماعی است که در آن آنچه اهمیت دارد جنگ اقتصادی میان تراستها و میان دولتهایی است که آنها را حمایت میکنند و همچنین بخش انگلی مالی که به خرج اکثریت عظیم جوامع جیب اقلیتی را پر میکند.

سال گذشته در آغاز اپیدمی، سیلوی متلی اقتصاددان در مصاحبه‌ای تلویزیونی درباره رقابت برای تولید واکسن گفته بود که اقدام مشترک تمام لابراتوارهای دنیا و تمام ظرفیتهای تولید هرچند فوق‌العاده خواهد بود اما چیزی بجز رویایی شیرین نیست. پیش‌بینی او درست بود. و تا وقتی که مالکیت خصوصی بر وسائل تولید حاکم باشد بشریت از کابوس‌هایی نخواهد یافت.

۲۱ آوریل ۲۰۲۱